УДК 373.211

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.74-1.3>**І. В. Карук**асистент кафедри дошкільної освіти
Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського**К. А. Колеснік**асистент кафедри дошкільної освіти
Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

РЕАЛІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО НАПРЯМУ «ДИТИНА У СВІТІ МИСТЕЦТВ» У ПРОЦЕСІ ЕКСПЕРИМЕНТУВАННЯ ТА ГРУПОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ

У статті розглядається актуальна проблема, оскільки нині Україна чітко визначила орієнтири вступу до європейського простору освіти та науки, модернізуючи освітню діяльність у контексті сучасних умов. У результаті зросли вимоги до організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти, які повинні відповідати сучасним реаліям суспільного життя. Тому авторами наголошено, що процеси реформування освіти сприяють впровадженню альтернативних підходів до організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти.

Стаття порушує питання організації групової діяльності та дитячого експериментування в закладах дошкільної освіти. На основі вивчення психологічної та педагогічної літератури встановлено, що різні аспекти організації групової діяльності вивчали Е. Белл, Дж. Дьюї, Дж.-А. Зіккінгер, Дж. Коменський, Дж. Ланкастер, А. Макаренко, Дж. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, Т. Трамп, К. Ушинський, С. Шацький та інші. Проблеми дитячого експериментування та дослідницької активності вивчали науковці Г. Беленька, Л. Венгер, О. Запорожець, К. Крутій, І. Лернер, А. Матюшкин, З. Плохій, М. Поддяков, О. Савенков, Н. Шумакова, Г. Щукіна, Н. Яришева та інші.

У статті розкрито сутність понять «дитяче експериментування» і «групова діяльність» у дошкільній педагогіці. Проаналізовано Базовий компонент дошкільної освіти (2021 рік) освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтв». Авторами наведений приклад майстер-класу для вихователів середніх груп з метою розширення світогляду педагогів щодо впровадження групових форм роботи та дитячого експериментування у закладах дошкільної освіти.

Визначено, що запропонований майстер-клас можна адаптувати та використовувати у роботі з дітьми із п'ятого року життя. На підставі аналізу цього заходу встановлено, що вихователі прагнуть до створення у своїй групі дружнього колективу, розвитку творчих здібностей, пізнавальних інтересів і психічних процесів (пам'ять, мислення, уява, увага). Такий погляд буде цікавий для студентів і вихователів. Ця проблема потребує подальшого дослідження.

Ключові слова: групова діяльність, дитяче експериментування, мистецтво, заклад дошкільної освіти, вихователь, діти дошкільного віку.

Постановка проблеми. Питання дитячого експериментування та групової діяльності попри широке коло досліджень і сучасних інноваційних, альтернативних програм у цьому плані залишається актуальним. Зокрема, у більшості наукових досліджень дитяче експериментування та групової діяльності взаємопов'язані. Їхня взаємодія ототожнюється з продуктивністю й оцінюється на основі вирішення поставленого завдання, тобто сприяє розумовому розвитку. Хоча розвиток душі, почуттів, переживань, радості від спілкування з однолітками є не менш важливим під час групової діяльності у процесі експериментування.

У новій редакції Базового компоненту дошкільної освіти (2021 рік) вказано, що організація освітнього процесу в закладі дошкільної освіти повинна здійснюватися за принципами систематичності, науковості, природовідповідності, активності, тому

педагог повинен максимально активізувати діяльність дошкільників, створити необхідні умови для реалізації їх творчих задумів [1]. Оскільки ключовими компетентностями дитини для дошкільної освіти є рухова і здоров'язбережувальна, особистісна, логіко-математична та дослідницька, природничо-екологічна, художньо-мовленнєва, ігрова, мистецько-творча та інші, тому дитяче експериментування під час групової форми роботи стає ефективним видом діяльності в закладах дошкільної освіти для досягнення цього освітнього результату.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми дитячого експериментування та дослідницької активності досліджували у своїх працях науковці Г. Беленька, Л. Венгер, О. Запорожець, К. Крутій, І. Лернер, А. Матюшкин, З. Плохій, М. Поддяков, О. Савенков, Н. Шумакова, Г. Щукіна,

Н. Яришева та інші. Дитяче експериментування, на думку М. Поддякова, є провідним видом діяльності у дітей раннього та дошкільного віку [7, с. 15].

Науковець К. Крутій зазначає, що проведення дитячих експериментів у лабораторії, яка оснащена необхідними матеріалами, дає змогу педагогу розвивати у дітей здатність до початкових форм узагальнення, умовиводів, абстракції; сприяти розвитку пізнавальних потреб; створювати ситуації успіху для дошкільників і працювати у групах по 6-8 осіб, що є важливим для дітей такого віку [4, с. 19].

Групова діяльність – складний багатогранний феномен, компоненти якого утворюють певну структуру, яка формується у взаємодії суспільних й індивідуальних компонентів під впливом специфічних механізмів внутрішньо-групової інтеграції [5, с. 37]. Вітчизняні та зарубіжні дослідники й педагоги вивчали різні аспекти організації групової діяльності. Серед них Е. Белл, Дж. Дьюї, Дж.-А. Зіккінгер, Дж. Коменський, Дж. Ланкастер, А. Макаренко, Дж. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, Т. Трамп, К. Ушинський, С. Шацький.

Мета статті. Метою статті є розкриття змісту та особливостей організації групової діяльності та дитячого експериментування під час освітнього «Дитина у світі мистецтв».

Виклад основного матеріалу. Розробка стратегії ефективної взаємодії педагога та дошкільників під час освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтв» у плані розвитку творчої, самостійної, мислячої особистості є перспективним напрямом сучасної дошкільної педагогіки. Важливою та необхідною умовою у розвитку будь-якого виду мистецтва є самостійне ознайомлення, дослідження дітей із матеріалами, їх властивостями; участь в експериментуванні із різними зображувальними засобами, звуками, рухами та словами. Збагачення сприймання, знайомство з різними нетрадиційними техніками, інтеграції різних видів мистецтв і створення проблемних ситуацій є наступними умовами в розвитку особистості дитини у світі мистецтв. Тому значний інтерес становить вивчення дитячого експериментування під час групової діяльності.

Особливості організації групової та експериментальної діяльності були висвітлені в попередніх наукових публікаціях [2; 3]. На основі узагальнення літературних джерел [4; 6; 7; 8] і власного педагогічного досвіду наведемо приклад майстер-класу для вихователів середньої групи на тему «Вітражні дива» (гутництво). Метою цього заходу є розширення світогляду педагогів щодо впровадження групових форм роботи та дитячого експериментування у закладах дошкільної освіти.

Матеріали: інтерактивні картки, корзина з матеріалами та роботами певного виду ремесла, конверти із твердженнями, паперові стаканчики,

соломинки та мильний розчин, м'яч, кольорове скло або кольорове оргскло, клей, папір.

Хід майстер-класу:

I. Організаційний момент (поділ на групи: перед входом до аудиторії вихователі обирають номер свого столу).

II. Основна частина

Ведуча 1. Вихователю – це не тільки професія, а й покликання, яке потрібно здобути своєю працею, талантом, бажанням постійно змінюватися та вдосконалюватися.

Ведуча 2. Сьогодні ми хотіли б Вас запросити до цікавого і захоплюючого світу.

Ведуча 1. Це чарівний світ, у якому гра світла і тіні, кольорових барв на склі, плавні вигини тонкого малюнка приковує погляд, зачаровує, створює у приміщенні особливу атмосферу. Сьогоднішній майстер-клас присвячений ознайомленню з нетрадиційною технікою мистецтва – вітражем.

Ведуча 2. Під нього ми продемонструємо Вам вдалу інтеграцію мистецтва, науки, мовлення та експериментування.

1. Вправа «Обери позицію» (Ми вважаємо, що це.... Тому що....)

Ведуча 1. Перед Вами знаходиться корзина з матеріалами та роботами певного виду ремесла. Вам потрібно за 2 хвилини розглянути, що знаходиться в корзині, та зазначити, який це вид народного ремесла за таким алгоритмом: Обери позицію «Ми вважаємо, що це.... Тому що.... А зайвий предмет...» Зайвий предмет віддає нам.

1. Гончарство (паличка дерев'яна, глечик, шматок глини + скло).

2. Ковальська справа (підкова, ножиці по металу, зубило + чарка).

3. Ткацтво (льон-квіточка, вовна, шерстяна тканина + пісок).

4. Різьблення по дереву (сницарство) (ніж-косяк, поліно, рубанок + вапняк).

5. Писанкарство (яйце, писачок, свічка + кольорове скло).

6. Вишивка (рушник вишитий, нитки для вишивання, голки + трубка для видування скла).

7. Художнє плетіння (кошик, лоза, ніж + скляна штучка).

Ведуча 2. Усі зайві предмети, які Ви назвали, є матеріалами та роботами такого виду народного ремесла як гутництво.

Ведуча 1. Щоб дізнатися більше про нього ми з Вами виконаємо *інтерактивну вправу «Гутництво»*.

2. Інтерактивна вправа «Гутництво»

Ведуча 2. У Вас на столах лежать конверти, в яких записані певні твердження. Вам потрібно їх прочитати та обрати, правда це чи брехня! Після 10 секунд обговорення у своїй групі Ви це твердження зачитуєте та говорите власний варіант.

– Гутне скло отримували шляхом сплавляння за низької (високої) температури у великих дерев'яних (глиняних) горщиках (тиглях) піску, вапняку і поташу.

– Окреме місце у виробництві гутного скла посідає аптекарський посуд.

– Українські майстри гутництва збагатили світову спадщину художньої культури унікальною групою скляних виробів – фігурним посудом для зберігання рідини.

– Традиції виготовлення художнього скла зберігаються й донині у всіх містах України (зокрема, у Києві та Львові, де працюють спеціальні фабрики).

– Особливу групу гутного скла становлять вироби, виготовлені повністю без складової трубки або майже без неї.

– Зі скломаси, яка містила значну кількість кальцію або свинцю, одержували найпростіші (найкоштовніші) види скла, які навіть у товстостінних посудинах були зовсім прозорі та безколірні і мали гарний блиск.

– Основний інструмент гутника – скляна (залізна) трубка з металевим (дерев'яним) мунштуком.

3. Експериментальна діяльність «Загадкові кульки»

Ведуча 1. Тож давайте уявимо себе в ролі гутника та видуємо свої кульки. Хоча в нас немає залізної трубки з дерев'яним мунштуком, печі, глиняного горщика, але, щоб зрозуміти технологію виготовлення виробів зі скла, ми скористаємось паперовими стаканчиками, соломинкою та мильним розчином. Тож «виготовляємо» свої шедеври.

4. Інтерактивна вправа «М'яч» (зворотній зв'язок)

Ведучий кидає м'яч учаснику кожної групи, задаючи такі питання:

- Чи важко Вам було видувати свою кульку?
- Як Ви гадаєте, чому у кожного кульки були неоднакові?
- З якими труднощами зіштовхуються гутники під час видування виробу?
- Якими якостями має володіти гутник для того, щоб створити бездоганний витвір?

Ведуча 2. Отже, як би не намагався майстер у точності виконати зразок за ескізом художника, відхилення неминучі. Оскільки в кожного творця своє бачення, фантазія і тому під час роботи в нього виникають власні уявлення про створюваний виріб.

Ведуча 1. Таким чином, гутництво – виготовлення виробів зі скла, яке відоме в Україні понад тисячу років.

5. Вправа «Склади розповідь за допомогою картки-підказки»

Ведуча 2. Пропонуємо за допомогою картки-підказки створити розповідь, головним героєм якої буде поняття «скло».

Ведуча 1. Скло відіграє особливе місце у створенні вітражів. Для того, щоб дізнатися, які основні поняття відображають цей вид мистецтва, ми зіграємо в гру.

6. Гра «Anitemdescription»

Ведуча 2. Для гри необхідно по одному учаснику з кожної групи.

Ведуча 1. Правила гри: необхідно описати вказане слово на картці для своєї групи, не вживаючи спільнокореневі слова.

Слова для гри: мистецтво, скло, колір, малюнок, техніка, споруда, композиція.

Ведуча 1. Вітраж виготовляється із кольорового скла або кольорового оргскла. Перетинки між такими скляними елементами з'єднують фігурні скельця та утворюють художню композицію, яка від світла грає барвами.

Ведуча 2. Ми маємо сьогодні можливість створити колективний літній вітраж за допомогою паперу, оргскла та клею (рис. 1). Час на виконання – 5 хвилин. Створивши композицію, Вам необхідно презентувати її, давши назву та короткий опис (2-3 речення).

Рис. 1. Приклади вітражів

Представлення робіт

III. Заклучна частина

Ведуча 1. Усі композиції прекрасні та неперевершені. Вони заслуговують на високу оцінку, оскільки є унікальними та створеними власноруч.

Ведуча 2. Сподіваємося, що сьогоднішній майстер-клас був корисний для Вас і Ви зацікавились цієї темою та будете використовувати її у своїй роботі з дітьми.

Висновки і пропозиції. Проведений аналіз досліджень показав актуальність і значимість проблеми розвитку групової діяльності дітей п'ятого року життя під час експериментування, дозволив виявити сучасні наукові підходи до її вирішення і міру її теоретичної і практичної розробленості.

Для успішного впровадження групової діяльності дошкільників з однолітками та дитячого експериментування необхідна перевірена на практиці послідовність засвоєння моделей співробітництва. Це дасть змогу педагогам здійснювати цілеспрямоване та кваліфіковане керівництво різними видами діяльності.

Список використаної літератури:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Електронний ресурс: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya>.
2. Карук І.В. Дефінітивний аналіз і сутність поняття «експериментальна діяльність». *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*, 2020. Випуск 61. С. 30–35.
3. Колеснік К. Соціально-історичні передумови розвитку групової діяльності в системі дошкільної освіти України кінця ХХ – початку ХХІ століття. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*, 2020. Випуск 61. С. 188–193.
4. Крутий К.Л. Природничо-наукова освіта дошкільників: блоково-тематичне планування на засадах інтеграції та методичні поради. Зима-білосніжка. Запоріжжя : ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2017. С. 18–21.
5. Педагогический энциклопедический словарь. [Гл. ред. Б.М. Бим-Бад; ред. кол.: М.М. Безруких, В.А. Болотов, Л.С. Глебова и др.]. Москва, 2003. С. 37.
6. Поддьяков Н.Н. Новые подходы к исследованию мышления дошкольников. *Вопросы психологии*, 1985. № 2. С. 15.
7. Karuk I.V. Development of search and research activity of preschool children during the use of the technology “educational trip”. *IMPERATIVES OF CIVIL SOCIETY DEVELOPMENT IN PROMOTING NATIONAL COMPETITIVENESS: Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference. Volume I, December 13-14, 2018. Batumi, Georgia : Publishing House “Kalmosani”, 2018, p. 254–257.*
8. Kolesnik K.A. Psychology of interpersonal relationships of preschool age in a team. *IMPERATIVES OF CIVIL SOCIETY DEVELOPMENT IN PROMOTING NATIONAL COMPETITIVENESS: Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference. Volume I, December 13-14, 2018. Batumi, Georgia : Publishing House “Kalmosani”, 2018, p. 229–231.*

Karuk I., Kolesnik K. Implementation of the educational direction “Child in the world of arts” in the process of experimentation and group activities of preschoolers

The article considers a topical issue, as today Ukraine has clearly defined the guidelines for accession to the European area of education and science, modernizing educational activities in the context of modern conditions. As a result, the requirements for the organization of the educational process in the institution of preschool education have increased, which must correspond to the modern realities of public life. Therefore, the authors emphasize that the processes of education reform contribute to the introduction of alternative approaches to the organization of the educational process in preschool education.

The article raises the issue of organizing group activities and children's experimentation in preschool education. Based on the study of psychological and pedagogical literature, it was found that various aspects of the organization of group activities were studied E. Bell, J. Dewey, J.-A. Zickinger, J. Comenius, J. Lancaster, A. Makarenko, J. Pestalozzi, J.-J. Rousseau, T. Trump, K. Ushinsky, S. Shatsky and others. Problems of children's experimentation and research activity were studied by such scientists as G. Belenka, L. Wenger, O. Zaporozhets, K. Krutiy, I. Lerner A. Matyushkin, Z. Plokhii, M. Poddyakov, O. Savenkov, N. Shumakova, G. Schukin, N. Yarishev and others.

The article reveals the essence of the concepts of “children's experimentation” and “group activity” in preschool pedagogy. The Basic component of preschool education (2021) is analyzed educational direction “Child in the world of arts”.

The authors give an example of a master class for educators of middle groups in order to expand the worldview of teachers on the introduction of group forms of work and children's experimentation in preschool education. It is determined that the proposed master class can be adapted and used to work with children from the age of five. Based on the analysis of this event, it was found that educators strive to create a friendly team in their group, the development of creative abilities, cognitive interests and mental processes (memory, thinking, imagination, attention, etc.). This view will be interesting for students and educators. This problem needs further study.

Key words: group activities, children's experimentation, art, preschool education institution, educator, preschool children.